

Geliş Tarihi : 06.03.2023
Kabul Tarihi: 21.07.2023

Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi
Journal Of Modern Turkish History Studies
XXIII/46 (2023-Bahar/Spring), ss. 95-124.

Araştırma Makalesi / Research Article

İNGİLİZLER VE GAYRİMÜSLİM İZMİRLİLERİN KALEMİNDEN ŞEHRİN İŞGALİ VE YÖNETİMİ TARTIŞMALARI*

Sezen KARABULUT**

Öz

Bu çalışma, Britanyalı arkeolog Ronald M. Burrows'un, Paris Barış Konferansı (1919) devam ederken İngiliz *The Times* gazetesinde yayınlanan Yunan yanlısı mektuplarını ve bu mektuplara İzmirli gayrimüslimlerin verdikleri tepkileri değerlendirmektedir. Tartışmalar, Burrows'un 24 Mart 1919 tarihinde yayınlanan ilk mektubu ve İzmir'de yaşayan bazı etnik ve dini unsurların bu mektuba cevap vermesiyle başlamıştır. Bir helenofil olan Burrows, *The Times* gazetesi editörüne yazdığı mektupta İzmir'in Yunanistan'a bağlanmasını talep etmiş, ancak bazı İzmirli gayrimüslimler Burrows'un taleplerine karşı çıkmış, bazıları ise onu destekler mahiyette yazılar kaleme almışlardır. Şehir hakkında bilgi sahibi olduğu belli olan bu kişiler yazılarında bir takım bilgi ve istatistikleri de kullanmışlardır. Bu istatistiklerden; ticaret, etnik yapı, üretim kalemleri, ihraç ürünleri gibi bir takım özel bilgilere ulaşmak da mümkündür.

Burrows'a cevap niteliğindeki mektuplardan bazıları isimsiz veya müstear kullanılarak yazılmıştır. Mektuplardaki taleplerde, İzmir şehrinin yönetimi için Osmanlı Devleti dışındaki merkezler işaret edildiğinden mektup sahiplerinin Müslüman-Türk unsurdan olmadığı tahmin edilmektedir. Satır aralarında bu kişilerin ticari kaygıları da ön plana çıkmıştır.

Çalışmada Paris Barış Konferansı devam ederken İzmir'in işgali ve yönetimi tartışmalarına gayrimüslimlerin nasıl baktıklarına dair de bir katkı sunulmuş, onların görüşleri, kaygıları ve yeni düzende mevkilerini koruma reflekslerinden örnekler verilmiştir. Ayrıca Burrows'un talepleri bağlamında, konferans sırasında Yunanistan'ın lobi faaliyetlerine Batılıların sunduğu katkı da örneklendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İzmirli Gayrimüslimler, Azınlıklar, İzmir'in İşgali, Paris Barış Konferansı, Ronald M. Burrows, İzmirli Rumlar.

* Bu makalede Etik Kurul Onayı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır.

There is no study that would require the approval of the Ethical Committee in this article.

** Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, (e-posta: sezenkarabulut35@gmail.com), (Orcid: 0000-0001-5416-8800).

**OCCUPATION AND MANAGEMENT DEBATES OF
THE CITY FROM THE PERSPECTIVE OF THE BRITISH AND
THE NON-MUSLIMS OF IZMIR:
DR. RONALD M. BURROWS' LETTERS PUBLISHED IN
THE TIMES AND ITS IMPACTS**

Abstract

This study examines British archaeologist Ronald M. Burrows' individual letters published in *The Times* during the Paris Peace Conference (1919) that attracted attention of non-Muslims of Izmir. Discussions regarding his letters that originally stand in favor of Greek official ideology started with the first letter published on 24 March 1919 as well as reactions against Burrows' points led by certain ethnic groups in İzmir. As a Hellenophile, Burrows' letters were directly addressed to the editor of *The Times* and often stated that Izmir must be included to the Greek administrative structure. While some non-Muslims supported Burrows' idealizations, some others did not agree with his demands. Since the letters mention certain statistical data regarding the city, this article provides information about trade, ethnic structure, mode of production and exported goods.

The letters in response to Burrows were often written anonymously, or with a *nom de guerre*. Since the letters indicated forming a non-Ottoman administration for Izmir, it is estimated that the owners of the letters were originally not having Muslim-Turkish backgrounds. Moreover, analyzing the letters deeply revealed the commercial concerns of these people.

This study contributes how the non-Muslims viewed the occupation and administration of Izmir during the Paris Peace Conference. Certain examples were provided for understanding their views, concerns and the reflexes to protect their position vis-à-vis the possible subsequent order. Furthermore, the Western contribution to the lobbying of Greece during the conference was also exemplified within the context of Burrows' standings.

Keywords: *Non-muslims of Izmir, Ethnic Minorities, Occupation of Izmir, Paris Peace Conference, Ronald M. Burrows, Greek Occupation, Greeks of Izmir.*

Giriş

Paris Barış Konferansı, Birinci Dünya Savaşı sonrası imzalanacak barış antlaşmalarının belirlendiği önemli bir toplantıdır. Burada İzmir'in hangi devlet tarafından işgal edileceğine de karar verilmiştir. Konferans, 18 Ocak 1919 tarihinde, İngiliz, Fransız, İtalyan, Amerikan ve Japon devlet adamlarının hazır bulunduğu bir ortamda açılmıştır. Bu devletlerin başkan ve dışişleri bakanlarından oluşan Onlar Konseyi konferansı domine etmiştir¹. Ancak bir süre sonra Amerika'nın seçim atmosferine girmesi, Japonya'nın bölgesindeki sorunlara yönelmesi ve İtalya'nın diğer devletler tarafından yeterince dikkate alınmayışı, İngiltere ve Fransa'nın ön plana çıkmasına yol açmıştır. Yunan heyeti ise Aralık 1918 tarihinde Paris'e gitmek üzere Atina'dan hareket etmişlerdir. Heyetin başında Başbakan Eleftherios Venizelos vardır.

Osmanlı başkenti İstanbul o tarihlerde fiili işgal altındaydı. Müttefik donanması Haliç'e demirlemiş ve 13 Kasım 1918 tarihinden beri sarayı ve hükümeti tehdit eder biçimde toplanın stratejik binalara yöneltilmişlerdi². İktidara gelen Tefik Paşa hükümeti zayıf bir görüntü sergilemekteydi. İngiliz basını yeni hükümet üyelerinden Hürriyet ve İtilaf Fırkası üyesi şeklinde bahsedip, Müttefiklerle daha uyumlu olabileceklerine dikkat çekmişti³.

Her ne kadar İttihatçı yönetimin izlerini sergilemekten uzak görünse de Meclisin varlığı Müttefikleri rahatsız eden bir ortam yaratmaktadır. İttihatçı ağırlıklı Meclis, işgalleri eleştirmek ve mümkünse engellemek için elinden geleni yapmaktadır. Bu durumda İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin her zamankinden güçlü olduğu algısı ortaya çıkmakta ve bu durum Batı kamuoyunun hoşuna gitmemektedir⁴. İttihatçıların Birinci Dünya Savaşını yönetmiş olmaları ve milliyetçi karakterleri, Müttefik hükümetler kadar, Osmanlı hükümetine ve saraya yakın kamuoyunda da rahatsızlık yaratmaktadır. Ocak ayından itibaren gerçekleşen İttihatçı tutuklamaları bazı çevrelerde takdirle karşılanmıştır. *The Times* gazetesinde yer alan 31 Aralık tarihli ve İstanbul mahreçli bir haberde 40'a yakın tutuklamanın gerçekleştiği, bunlar arasında *Tanin* gazetesi yazı işleri müdürü Hüseyin Cahit, eski Edirne Valisi Hacı Adil, eski İTC genel sekreteri Mithat Şükrü, Eski İzmir Valisi Rahmi, Eski İçişleri Bakanı İsmail Canbolat, M. Carasso, Eski İlaş Nazırı Kara Kemal gibi birçok ünlü ismin de bulunduğu haberine yer verilmiştir⁵. Gerçekten de o tarihlerde İngiliz işgal kuvvetlerinin, Tefik Paşa hükümetine baskı yaptığı ve önde gelen İttihatçıların, Ermeni tehirci nedeniyle suçlanmalarına yol açacak eylemlerin gerçekleşmesini

1 Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)*, 28. Baskı, Kronik Kitap, İstanbul 2020, s. 116.

2 Turan Akıncı, *İşgal, İstanbul'da Yabancı Güçler (1918-1923)*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2020, s. 70-71.

3 "New Turkish Cabinet, In Agreement with Allies", *The Times*, 10 Mart 1919, s. 9.

4 "The Problem of Turkey, C.U.P. Still in Control", *The Times*, 1 Ocak 1919, s. 7.

5 "Turkish Government Acts, Many Committee Members Arrested", *The Times*, 8 Şubat 1919, s. 7.

istedikleri görülmektedir.⁶ Çok geçmeden bu konuda divan-ı harpler kurulacak ve İngilizler, tehcir eylemi ve meydana gelen ölümlerle suçladıkları bazı eski İttihatçıları, yönetimleri altındaki Malta Adasına sürgüne göndereceklerdir⁷.

1. Paris Barış Konferansı, Yunanistan'ın Talepleri ve Batı Kamuoyunda Türkler

Osmanlı Devleti'nde bu gelişmeler yaşanırken Paris Barış Konferansı'nda ilk günlerin yıldızı Yunan Başbakanı Venizelos olmuştur. Venizelos, karizmatik ve ikna gücü yüksek, Batılı diplomatların takdirini kazanmış bir devlet adamı görüntüsü sunmaktaydı. Aslen Giritli olan Venizelos, konferansın çok öncesinde Arnavutluk'un neredeyse tamamı ile bugünkü Türkiye'nin hemen hepsinin dâhil olduğu bir Yunanistan tahayyülünü yakın arkadaşlarına açıklamıştı⁸. Konferans boyunca Wilson Prensiplerini dilinden düşürmemiş ve Milletler Cemiyeti fikrini hararetle desteklemiştir. Bu tavırlar Batılı diplomatlarda olumlu karşılık bulmuştu. Bir defasında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanı Woodrow Wilson onun için "*ömürümde gördüğüm en büyük adam*" ifadesini kullanmıştır⁹. Venizelos, Avrupa devletlerinin siyasi sınırlarını etnik yapıya uygun olarak ancak bu mümkün olmazsa buna yakın olarak belirleme fırsatı doğduğunu düşünmektedir¹⁰. Venizelos, bu yaklaşıma paralellik arz eden tezini desteklemek için Batı Anadolu'daki Rum nüfusu ve Rum kültürünü ön plana çıkarmak istemiştir. Aslında Wilson Prensiplerinde vurgulanan etnik nüfusa göre sınırların çizilmesi işi, üstesinden gelinmesi zor konular yaratacağı ve tam olarak uygulanamayacağı için Müttefikler tarafından göz ardı edilebilir görünmekteydi. Bu nedenle Venizelos tezine bazı çekinceler koymuş ve taleplerinde "*mümkün olduğu kadar ya da yaklaşık olarak*" ifadelerini sıkça kullanmıştır¹¹. Bunun dışındaki iş, Batı Anadolu'da Rum nüfusun yoğun olduğu tezini kabul ettirmeye kalıyordu.

Venizelos 2 Şubat 1919 tarihinde taleplerini konferans heyetine sunmuştur. Arnavutluk'un güneyinden başlayarak Trakya, birkaç ada ve Anadolu'dan ise Marmara'nın güney sahilinden başlayarak İzmir'i içine alan kesimi talep etmiştir. İstanbul konusunda hassas davranıp talepte bulunsa da ısrarcı olmamıştır. Ege Adaları ile hâlihazırda İtalyan işgali altındaki Oniki Ada'yı

6 M. Tayyib Gökbilgin, *Millî Mücadele Başlarken, Mondros Mütarekesinden Sivas Kongresine, Birinci Kitap, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1959, s. 16.* Ayrıca dönemin gelişmeleri ile ilgili olarak bkz. Nurten Çetin, *Son Sadrazam Ahmet Tevfik Paşa, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2015.*

7 Bilal Şimşir, *Malta Sürgünleri, Milliyet Yayınları, İstanbul 1976, s. 106-110.*

8 Margaret MacMillan, *Barış Yapanlar, Paris 1919, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 2015, s. 535.*

9 *A.g.e.*, s. 539.

10 Herbert Adams Gibbons, *Venizelos, The Giberside Press Cambridge, Boston and New York 1920, s. 335.*

11 *A.g.e.* s. 335.

da talep etmiştir¹². Esas olarak vurguladığı nokta, Wilson'un "14 Madde"sinin on ikincisine yönelik olmuştur ve buna göre Yunanistan'ın talep ettiği bölgelerde Rum çoğunluğun bulunduğuna işaret etmiştir. Bu şartlar altında bölge halkı, kendi kaderini tayin etme ilkesine tabi olmalıydı ve Yunanistan bunu askeri olarak güvence altına alabilirdi.¹³

Venezelos, Yunan nüfusuna dair istatistiklerde hayli cömert davranmıştır. Ona göre, 8.250.000 kişilik nüfusun 4.300.000'lik kısmı Yunan Krallığı topraklarında, 1.694.000 kişi ise İstanbul ve Trakya dışında kalan Anadolu coğrafyasında yaşamaktadır. Trakya ve İstanbul'da yaşayan 731.000 kişilik nüfusla birlikte bu rakam 2.400.000'den fazla bir toplama ulaşmaktadır¹⁴. Venezelos'un sunduğu nüfus verilerinin Osmanlı istatistikleri ve Batıların gerçekleştirdiği nüfus tahminleriyle tutarlı olmadığı görülmektedir. Örneğin Karpas, 1914 nüfus sayımına göre Rumların 1.729.657 kişilik bir nüfusa sahip olduğundan bahsetmektedir.¹⁵ Öte yandan Anadolu'daki tüm Rum nüfusun da Yunanistan'ın büyük hedeflerine bağlı olduğunu savunmak da güçtür. MacMillan'a göre Pontus diye adlandırılan Karadeniz Rumlarının Türklerden çok az farkı vardır ve o fark da dindir. Konuştukları dil neredeyse tanınmayacak bir Rumcadır. Yunan milliyetçiliğinin Osmanlı coğrafyasında hissedilebildiği yegâne yerler İstanbul ve İzmir gibi liman kentlerinden ibarettir¹⁶.

Yunanistan'ın konferans boyunca takip ettiği politika, yalnızca oturumlarda siyasi taleplerini sıralamakla kalmamıştır. Konferans süresince kamuoyuna birtakım kitaplar ve broşürler dağıtılmış, açık alanlarda protesto gösterileri yapılmış ve gazetelere Trakya'daki Bulgarlar ve Anadolu'daki Türkler tarafından Rum nüfusa yapılan zulümler hakkında propagandalar yapılmıştır¹⁷.

Paris Barış Konferansı'nda nüfus yoğunluğu ilkesi göz önünde tutuluyor gibi görünse de bu ilke Türkler için işletilmemiştir. Her ülke, kendi çıkarları doğrultusunda bölgeler talep etmiştir. Öyle ki henüz Osmanlı Devleti'nin fiilen savaşa devam ettiği 26 Ekim 1918 gibi erken bir tarihte, İzmir, İskenderun ve Antalya için Yunanistan ve İtalya'nın kamuoyu nezdinde karşı karşıya geldiği görülmüştür. *Idea Nazionale* isimli bir İtalyan gazetesi, bu toprakları İtalya için önerdiğinde, Yunan gazetelerinin tepkisi sert olmuş ve İtilaf Devletleri tarafından Yunanistan'a teklif edilmiş olan bu coğrafyada Yunan haklarını ileri sürmüşlerdir¹⁸.

12 Michael Llewellyn Smith, *Yunanistan'ın Anadolu Hayali 1919-1922*, Çev: Nilgün Engin, Tarihçi Kitabevi, İstanbul 2017, s. 95.

13 Heinz A. Richter, *The Greek-Turkish War 1919-1922*, Germany, 2016.

14 Gibbons, *a.g.e.*, s. 337.

15 Kemal Karpas, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914), Demografik ve Sosyal Özellikleri*, Çev: Bahar Tırnakçı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2003, s. 88.

16 MacMillan, *a.g.e.*, s. 537.

17 Gibbons, *a.g.e.*, s. 344.

18 "Greek Claims in Asia Minor", *The Times*, 25 Ekim 1918, s. 5.

Tüm bunların yanı sıra İstanbul gibi çözümü daha karmaşık ve birden fazla tarafın hak iddia ettiği veya yönetimine göz diktiği yerler de vardır. Örneğin Venizelos, konferansın hemen başında, Yunanistan'ın Anadolu'daki (Venizelos'un ifadesi ve Yunan literatürüne göre Küçük Asya) toprak çıkarlarına ilişkin barış konferansına görüşlerini bildirdiği sırada, İstanbul'u Yunanistan için talep etmiş ve şehir nüfusunun büyük bölümünü Rumların oluşturduğuna dikkat çekmiştir¹⁹.

Paris'te görüşmeler devam ederken, İngiliz kamuoyunda Yunanistan lehine yazıların yayımlandığı görülmektedir. İngilizlerde görülen Yunan yandaşlığının dinsel ve kültürel bazı gerekçeleri olduğu gibi, Birinci Dünya Savaşı'nda yaşanan müttefiklik ilişkisinin de bu tür yakınlaşmaları doğurduğu ortadadır. Konferans devam ederken Yunan iddialarını desteklemek amacıyla ünlü Trafalgar Meydanı'nda yoğun katılımlı bir gösteri gerçekleştirilmiştir. Gösteride Ermeniler lehine de taleplerde bulunulmuştur. Londra'daki Yunan Komitesi'nin başkanlığını yürüten Marchetti isimli zat, "*Türklerin korkunç zulmü altında inleyen iki Hıristiyan millet adına İngiliz kamuoyuna çağrıda*" bulunmuştur²⁰. Batı kamuoyunda bu tür iddiaları destekleyen başka yazılara da rastlanmaktadır. İzmir'de, Türk birliklerinin Urla'nın dışında bir grup Rum'a saldırdığı, bunların kendilerini savunurken bir Türk subayını ve birkaç kişiyi öldürdüğü söylenmektedir. Bunun sonucunda bölgeye gelen Türk birliklerinin rastgele ateş açtığı ve birkaç (Rum) kadın ve çocuğu öldürdüğü, bu olayların sonucu olarak iki İngiliz savaş gemisi ile Yunan destroyeri Leon'un Urla'ya çekilmesinin emredildiği bildirilmiştir²¹.

Bir başka haberde ise İzmir'in çevresindeki durumun ciddi bir hal aldığı, Rumlar ve Türkler arasındaki gerilimin her iki tarafın aşırılık yanlıları yüzünden arttığı, silahlı Rumlar ve Türk jandarma arasında can kayıplarının yaşandığı ve Türk hükümetin saldırgan köylere asker göndermeyi düşündüğü belirtilmiştir²².

Mart ayı boyunca bu tür haberlerin peşi sıra gazete sütunlarına taşındığı görülmektedir. Bir başka haberde, Türklerin Hıristiyanları taciz ettiği ve Rumların yok edilmelerine yönelik bir komplonun ortaya çıktığı söylenmiştir. Türklerin (Rumlar kastedilerek) Hıristiyanların mallarına el koydukları, onları zorla askere aldıkları ve vergiye tabi tuttukları belirtilmiştir²³. Dahası, sistematik bir şekilde Yunan sakinlerine yönelik bir dizi suikastın gerçekleştiği ve bunun arkasında Türk subaylar ve Aydın'daki kolluk kuvvetlerinin olduğuna yönelik iddialar paylaşılmıştır²⁴. Ancak belirtmek gerekir ki bu tür bilgiler bölgeden değil, Atina veya Paris gibi Türkiye'ye uzak noktalardaki muhabirler aracılığıyla servis edilmektedir.

19 "The Future of Turkey, Greek Claim to Konstantinople", *The Times*, 5 Şubat 1919, s. 3.

20 "Greek and Armenian Claims", *The Times*, 10 Şubat 1919, s. 5.

21 "Greeks and Turks", *The Times*, 1 Şubat 1919, s. 7.

22 "Turco-Greek Tension, Trouble in Smyrna District", *The Times*, 13 Mart 1919, s. 10.

23 "Smyrna District Terrorized, Turks Harrassing Christians", *The Times*, 14 Mart 1919, s. 9.

24 "Extermination of Greeks, Turk Plot Revealed", *The Times*, 21 Mart 1919, s. 9.

2. Ronald M. Burrows'un İlk Mektubu ve Tartışmalar

Paris Barış Konferansı'nda görüşmeler devam ederken İngiliz kamuoyunda Yunan yanlısı yazılara da rastlanmaktadır. Bunların birkaçı, Ronald M. Burrows tarafından *The Times* gazetesinin editörüne gönderilen mektuplardır.

Mektupların detayına ve yarattığı etkiye geçmeden önce Burrows hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır. 1867 yılında İngiltere'nin Rugby kasabasında doğan Ronald Montagu Burrows, akademik kariyerine arkeolog olarak Glasgow Üniversitesi'nde başlamıştır. Yunanistan'ın Pylos, Sphacteria ve Rhitsona bölgelerinde kazılar gerçekleştirmiştir²⁵. Ayrıca Girit'teki kazıları, *Discoveries in Crete* adıyla kitaplaşmıştır²⁶. Cardiff ve Manchester üniversitelerinde görev yaptıktan sonra 1913 yılından vefat ettiği 1920 yılına dek Londra'daki ünlü King's College'in müdürlüğü görevini üstlenmiştir²⁷. O zamana kadar hem Atina Üniversitesi'nin fahri doktoru hem de Atina Arkeoloji Cemiyeti'nin onursal üyesi olan Burrows, bir başka helenofil, London School of Economics Direktörü William Pember Reeves ve önde gelen iki Anglo-Yunanlı, D.J. Cassavetti ve A.C. Ionides ile birlikte 1913'te Anglo-Helen Birliği'ni kurmuştur. Burrows, müdürlüğü boyunca Venizelist Yunanistan adına yorumlamak bilmeyen bir propaganda faaliyeti yürütmüştür. Yunanistan'ın toprak iddialarını ve Venizelos'un politikalarını destekleyen çok sayıda köşe yazısı ve makale yazmıştır²⁸.

Burrows, akademik kimliğinin yanı sıra, politik olarak da etkili birisidir. Yunan başbakanı Venizelos'un yakınlığını kazanmıştır. Henüz Balkan Savaşları sırasında, kendisinin Venizelos'a ve Yunan kültürüne hayranlığı, Manchester Üniversitesi dergisinin Aralık 1913 tarihli sayısında, şu şiirin yayınlanmasına yol açmıştır:

"Venizelos, Venizelos,

Don't fail us! Don't fail us! (Bizi hayal kırıklığına uğratma!)

Now is come for thee the hour, (Şimdi senin zamanın geldi,)

The show forth thy master power. (Gücünü göster efendimiz.)

Lord of all Hellenic men, (Tüm Yunan halkının efendisi,)

*Make our country great again (Ülkemizi tekrar büyük kıl)"*²⁹.

25 Richard Clogg, *Anglo-Greek Attitudes*, Macmillan Press, London 2000, s. 39.

26 Ronald M. Burrows, *The Discoveries in Crete and Their Bearing on The History of Ancient Civilisation*, London 1907.

27 Richard Clogg, *Politics and the Academy: Arnold Toynbee and the Korae Chair*, Routledge, New York 2013, s. 1.

28 A.g.e., ss. 2-3.

29 George Glasgow, *Ronald Burrows: A Memoir*, Nesbit&Co., London, 1924, s. 161'den akt. Slobodan G. Markovich, "Eleftherios Venizelos, British Public Opinion and the Climax of Anglo-Hellenism (1915-1920)", *Balkanica*, Cilt: XLIX, 2018, s. 129.

Şiirin sonunda Burrows, Venizelos'u, antik Yunan'ın ünlü devlet adamı Perikles'e benzeterek şu satırları yazmıştır:

"Great in war and great in peace, (Harpte büyük, barışta büyük)

Thou art second Perikles (Sen ikinci Perikles'sin)"³⁰.

Yunanistan'ı İtilaf Devletleri safında Birinci Dünya Savaşına sokma planı İngiliz Hükümeti tarafından 1915 yılında kabul edilmiştir. Venizelos'un sırdaşı ve danışmanı olarak, Yunan Hükümetinin Londra'daki yarı resmi temsilcisi olarak görülen Burrows, Yunanistan'ın İtilaf Devletleri safında savaşa girmesinde etkili olmuştur. Venizelos, 1917 yılının Kasım ayında Londra'ya bir gezi gerçekleştirdiğinde diğer seçkin davetlilerle birlikte onun yanında olmuştur³¹.

Burrows'un Yunanistan lehine kamuoyu oluşturma çabaları yalnız Batı Anadolu ile sınırlı kalmamıştır. Paris Barış Konferansı'nın toplantı halinde olduğu ve Venizelos'un Yunan iddialarını dillendirdiği bir dönemde Kıbrıs Adası ile ilgili bir yazı da kaleme almıştır. *The Guardian*'da yayınlanan makalesinde adanın Yunanistan'a bağlanması ile ilgili görüşlerini dile getirerek, İngiliz yönetimi altındaki adada görülen bazı olumsuzluklardan bahsetmiştir³².

Burrows *The Times* gazetesinde üç mektup yayınlamıştır. 21 Mart 1919 tarihinde yazılan ve 24 Mart'ta yayınlanan ilk mektup, Paris'teki *The Times* muhabirinin, İzmir ve civarındaki Rumların, Türk yetkililerin de içerisinde oldukları birtakım komplolar neticesinde öldürüleceklerine yönelik bir bilgiyi, barış konferansındaki Yunan delegelere ulaştırması nedeniyle kaleme almıştır. Bu bilgi, Batılı Müttefikleri etkilemek isteyen Yunan delegasyonu tarafından ortaya atılmış bir dezenformasyon olabileceği gibi, bölgede zaten taraflar arasında devam eden çatışmaların, Yunan makamlarınca yanlış yorumlanmasının bir sonucu da olabilir. Ancak Burrows konuya dikkat çekme ihtiyacı hissetmiş ve olan bitenden dolayı bölgenin, Yunan denetimine verilmesini talep etmiştir. O esnada Yunan delegasyonu da bu tür haberleri büyük bir ustalıkla kendi lehine kullanmıştır. Burrows *The Times* gazetesinin editörüne hitaben yazdığı mektubunda şöyle demektedir: *"Paris'teki muhabiriniz aracılığıyla yayınladığımız mektubun, Müttefik kamuoyunu Küçük Asya Rumlarını tehdit eden ciddi tehlikeye karşı uyandırması umulmaktadır"*³³. Bölgeden bilgiler aktaran Burrows, sorumsuz çeteler olarak nitelediği bazı grupların Rum nüfusa yönelik zulmünün arkasında Türk askeri makamlarının olduğunu iddia etmektedir. Burrows, Hıristiyan tebaanın, Türklerin pençesinden kurtulacağı bir sürecin yaşanabileceğini, ancak bazı raporlara göre, Batı Anadolu'nun tamamının kalıcı bir şekilde Türk

30 *A.g.m.*, s. 129.

31 *Glasgow, a.g.m.*, s. 141.

32 "Gürhan Yellice, "1878'den 1931'e Kıbrıs'ta Enosis Talepleri ve İngiltere'nin Yaklaşımı" *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları*, Cilt: XII, Sayı: 24 (Bahar 2012), s. 18.

33 Ronald M. Burrows, "Greece and Asia Minor, To the Editor of the Times", *The Times*, 24 Mart 1919, s. 20.

yönetimine bırakılması ihtimalinden dolayı endişe duyduğunu açıklamıştır. Yine de İngiliz ve Fransızların, İzmir'in Yunanistan'a verilmesini talep ettiklerinden bahsetmiştir. Burrows, Anadolu'daki Rumların, Türkler tarafından katledildiğini iddia ederek Yunanistan'ın iddialarını desteklemiştir.

Burrows'un, mektubunda yer alan ve Türklerin Rumları katlettiğine yönelik bilgiyi bir bilim adamı titizliğiyle doğrulamadığı görülmektedir. Mektubun, bir müddet İzmir ve çevresindeki çeşitli gruplar arasında etki yaratması ve gazetenin gündemini meşgul etmesi nedeniyle buradaki söylemlerden bahsetmek yerinde olacaktır. Burrows'ta tıpkı Venizelos gibi, bazı iddialarında nüfus istatistiklerinden yararlanmıştır. İzmir şehir merkezinde nüfus yoğunluğunun Rumların lehine iki kat olduğu, kuzeydeki Ayvalık bölgesinin ise neredeyse tümüyle Rumlardan oluştuğunu söylemiştir³⁴. Burrows, buraların dışında kalan bazı yerlerde Türklerin çoğunlukta olduğunu belirtse de bölgede yerleşik olan yüzbinlerce Rum'un kendi ulusal bayraklarının izinden gideceğini belirtmiştir. Tabii bunlardan bahsederken hiçbir resmî belgeye atıf yapmamıştır.

Burrows'a göre Batı Anadolu dünyanın en verimli bölgelerinden birisidir. Ancak Türklerin kötü yönetimi altında adeta çöle dönmüştür. Bölgede görülen nispi refahın ise Rumlar sayesinde gerçekleştiği, yalnız ticaret ve eğitimde değil, sanayi ve tarım alanlarında görülen refahın da bölgenin Rum sakinleri marifetiyle yaşandığını iddia etmiştir³⁵. Tabii, bunları yazarken de hiçbir tarihi veriden veya resmi istatistikten faydalanmamıştır. Bununla birlikte Burrows'un arkeolojik çalışmalarını Yunanistan'da gerçekleştirdiği ve Anadolu ile ilgili bilgilerinin yüzeysel olduğu da söylenebilir.

Burrows mektubunda, gündemde olan bazı konuları da tartışmıştır. Bunlardan ilki, kamuoyunda tartışılan ve Anadolu Rumlarının Yunanistan'la birleşmeye çok istekli olmadıkları yönündeki iddia, ikincisi ise İzmir'in Anadolu'daki Türk yönetiminden koparılmasının sakıncalı olduğu ve Türk imparatorluğunu kötürüm bırakacağı iddiasıdır. Burrows, bu iddiaların arkasında Amerikan delegasyonunun olduğunu savunmuştur. Buna karşın, zulüm gören ve yabancı egemenliğinden kaçan bir halkın (Rumlar kastedilerek) Yunanistan'la birleşme isteği göstermemesinde hafif bir ironi olduğunu, Rumların birçok şeyle suçlanabileceklerini ancak bunların içerisinde vatanseverlikten yoksunluğun olamayacağını belirtmiştir. Mütareke ilan edildiğinde İzmirli Rumların gerçekleştirdikleri sevinç gösterilerini düşüncesine kanıt olarak sunmuştur. İzmir'in Osmanlı idaresi altındaki Anadolu'dan ayrılmasının yaratacağı sonuçlarla ilgili olarak, Türkiye'nin gelirlerinin azalacağını kabul etmiş ancak benzer şekilde Almanya'nın Metz'i, Avusturya'nın ise Trieste'yi kaybederek bir takım sorumluluklar üstlendiklerini dile getirmiştir. Burrows'a göre Türkler, Batı Anadolu'yu geliştirmekte başarısız olmuşlardır. Bu

³⁴ A.g.m. s. 20.

³⁵ A.g.m. s. 20.

bölge, Yunan egemenliği altında önceki dönemle kıyaslanamayacak ölçüde zenginleşecek, bundan Türk toprak sahipleri ve köylüsü de yararlanacaktır. Ayrıca bölge halkı daha fazla güvenlik koşulları altında yaşamakla kalmayıp aynı zamanda zenginliğini geliştirmek için birçok fırsata da sahip olacaktır³⁶.

Burrows'un mektubu şu şekilde sonlanmaktadır: "Amerikan delegasyonunun İngiliz ve Fransız tekliflerine karşı muhalefetlerini geri çekeceklerini içtenlikle umuyoruz. İki milyon Hıristiyan'ın daimî esarete mahkûm edilip edilmeyeceğine karar vermek Amerika'ya düşüyor"³⁷.

Burrows'un bu mektubu belirtildiği üzere, bir dizi başka mektubun yazılmasını tetiklemiştir. Bölgede yaşayan ve konuya ilgi duyan birçok kimse, Burrows'u desteklemek veya karşı çıkmak amacıyla kaleme sarılmış ve bunları *The Times* gazetesine iletmiştir. Bu kişilerin mektuplarında dile getirdikleri taleplerinde, bölgenin Türk olmayan unsurlara bırakılması yer almış ve Türk nüfusun yoğunluğuna dair istatistikler göz ardı edilmiştir. Buna göre bu kişilerin gayrimüslim oldukları düşünülebilir. Yazılanlar aracılığıyla İzmir'in paylaşılması tartışmalarının konferansın sınırlarını aşarak geniş bir çevreyi içine çektiği ve şehirli nüfusun çeşitli kesimlerinin görüşlerinin resmedildiği bir etkileşim ortaya çıkmıştır. Burrows'un mektubuna ilk tepki, üç gün sonra 27 Mart tarihinde yayınlanan bir bilgi notuyla ortaya çıkmıştır. "A Smyrna Resident (Bir İzmir Sakini)" müstear adıyla yazan, ancak sahip olduğu bilgiler nedeniyle gelişmelerden ve şehrin uluslararası arenadaki durumundan haberdar olduğu anlaşılan bir kişi tarafından yayınlanan bu yazı, yazarın *The Times* gazetesini de takip ettiğini ortaya koymaktadır. Nitekim çok kültürlü kimliğine bakıldığında bu kişinin bir Levanten olduğu söylenebilir.

Yazar ilk olarak, Türkler tarafından Rumlara karşı işlenen ve nüfusun ağırlıklı olarak Türk olduğu bölgelerde devam etmesinden korkulan düşmanlık eylemlerinin, İzmir ve hinterlandı da dâhil olmak üzere Ayvalık'tan Kos Adası'na kadar tüm deniz kıyısının Yunanistan'a verileceği söylentisinden kaynaklandığına dikkat çekmiştir. Anadolu'da Yunanistan'a bir manda yönetimi verilmesi ile İngiltere, Fransa veya Amerika'ya bir manda veya himaye yönetimi verilmesinin yaratacağı sonuçları karşılaştıran yazar, Türklerin bu üç güçten birinin vesayetini koşulsuz bir memnuniyetle karşılayacağını iddia etmiştir. Ayrıca zayıf ekonomik kaynakları da dikkate alındığında Yunanistan'ın, Türkiye gibi büyük bir ülkeyi organize edip geliştirmesinin güçlüğüne dikkat çekmiş ve bunu başaramayacağını savunmuştur³⁸.

İzmir Sakini, Burrows'un değindiği Rum nüfusun Türk nüfusa üstünlüğü konusunda ise deniz kıyısında yer alan kasaba ve köylerde Rum nüfusun üstünlüğünün kabul edilebileceğini; ancak İzmir Sancağı'ndaki 750.000 nüfusun

36 A.g.m. s. 20.

37 A.g.m. s. 20.

38 A Smyrna Resident, "Greece and Asia Minor, The Prosperity of Smyrna", *The Times*, 27 Mart 1919, s. 7.

450.000'inin Rum, 220.000'inin Müslümanın olduğu iddiasının gülünç olduğunu belirtmiştir. Yıllardır Türk hükümeti tarafından güvenilir ve düzgün bir nüfus sayımının yapılmadığını, Yunan elçiler tarafından gizlice yapılan sayımların ise bağımsız ve tarafsız sonuçlar doğurmayacağını söylemiştir. İzmir şehrine gelindiğinde ise 350 ila 400.000 kişilik nüfus içerisinde Rumların ve Yunanlıların; Türkler, Yahudiler, Ermeniler ve Avrupalılardan daha fazla olduğunun kesinlik taşımadığını, Sir William Ramsay'ın³⁹ da yakın zamanda bu konuda verdiği bir konferansta nüfusla ilgili istatistiklere güvenilemeyeceğini söylediğini, hatta bazılarını abartılı bulduğunu söylemiştir. Gerçekten de o dönemde nüfus sayıları ile ilgili kesin bir şey söylemek güçtür. Birinci Dünya Savaşı yıllarında Rum nüfusun bir kısmı Anadolu'yu terk etmiştir. Hatta Venizelos, konferans sırasındaki sunumunda, Anadolu Rumları, sunduğu abartılı istatistiklere rağmen Türk nüfusun gerisinde kalınca, Oniki Ada ile Ege Denizindeki bazı adaları da Anadolu'nun devamı sayarak istatistiğine dâhil etmiştir.⁴⁰ Bölgedeki olayların geleceği hakkında da çıkarımlarda bulunan İzmir Sakini, Aydın Vilayetinin, Türklerin eski ve azılı düşmanı olan Yunanistan yerine, yukarıda bahsedilen üç Batılı gücün koruması altına alınacağı garantisini verildiğinde Anadolu'daki karışıklığın duracağını belirtmiştir.⁴¹ Görüldüğü üzere kendisi, açık bir şekilde Batılı devletler lehine lobi faaliyeti yürütmüştür.

Mektubun devamında Amerikalı uzmanların, Yunan egemenliğine karşı olmalarının Burrows tarafından garip karşılanmasını eleştirmiştir. Amerikalıların bölgeye yayılan okulları ve misyonerleri aracılığıyla Türkiye hakkında hayli bilgi sahibi olduklarına dikkat çekmiş ve bölgedeki koşulları anlamak ve yerleşik halkın hangi yabancı korumayı arzuladığını rapor etmek için uluslararası bir komisyon kurulması fikrini desteklemiştir. İzmir şehrinin veya tüm Aydın Vilayetinin, Anadolu'da yıllarca ikamet eden ve söz söyleme hakkı olan sakinlerinin istekleri dinlenmeden ve herhangi bir araştırma yapılmadan Yunanistan'a verilmesinin büyük bir hata olacağını söylemiş, bunun Müttefik Devletlerin ülkedeki uyumsuz tüm unsurları uzlaştırmaya yönelik gayretini boşa çıkaracağına ve uzun yıllar sürecek huzursuzluk, isyan hareketleri ve kan dökülecek eylemlere yol açacağına dikkat çekmiştir⁴².

Görüldüğü üzere İzmir Sakini, İzmir şehri ve Aydın Vilayetinin Türk idaresinden çıkacağı öngörüsü ile satırlarını kaleme almıştır. Bu durumun iki nedeni olsa gerek, ilki Osmanlı yönetiminin artık bölgenin geleceği üzerinde

39 Sir William Mitchell Ramsay (1851-1939) İskoç arkeolog. İlk Hıristiyanlara yönelik araştırmaları nedeniyle Anadolu coğrafyası ve kültürü üzerine uzmanlaşmıştır. 1897 yılında Yunanistan'a yerleşmiş ve Anadolu'ya sık sık seyahat etme imkânı bulmuştur. *The Historical Geography of Asia Minor (1890)* isimli eseri *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası* (çev: Mihri Pektaş) ismiyle Türkçeye de çevrilmiştir. William Mitchell Ramsay, *The Historical Geography of Asia Minor*, London, 1890.

40 Engin Berber, *Sanclı Yıllar: İzmir 1918, Mütareke ve Yunan İşgali Döneminde İzmir Sancağı*, Ayraç Yayınevi, Ankara, 1997, s. 110-111.

41 A Smyrna Resident, s. 7.

42 A.g.m., s. 7.

söz söyleyemeyecek kadar aciz durumda olması, diğeri ise Batılı güçlerin bölge üzerinde egemenlik kurma istekleri. Unutmamak gerekir ki, mektubun yazıldığı günlerde Osmanlı yönetiminin bölge üzerindeki hâkimiyetinin zayıflığını kanıtlarcasına, İzmir'e vali olarak Ahmet İzzet Bey atanmıştır ve bu atamanın Yunanlılar ile Rumlar'da bir memnuniyet yarattığı muhakkaktır.⁴³

Mektubun yazarı, bölgenin Batılılarca yönetiminin bölge halkı ve huzuru için daha iyi olacağı kanaatine varmıştır. Bu durum, Osmanlı yönetiminin ne denli aciz ve gözden düşmüş bir durumda olduğunu, gayrimüslim unsurların büyük bir özgüvenle bölgenin yeni sahipleri gibi hareket ettiklerini ve bölgeyi paylaşma konusunda aralarında anlaşmazlıklar yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Bölgedeki nüfusun büyük çoğunluğunun Türk olduğunu, mektubun yazarının da kabul ettiği gerçeği ortadayken ve Wilson Prensiplerinin yüksek sesle dillendirildiği bir iklim içerisinde, Türklere herhangi bir yönetim hakkının tanınmaması başka bir gerçekle açıklanamaz.

İzmir Sakini, bölge üzerindeki Müttefik yanlısı iddialarını desteklemek için Burrows'un yazdıklarına cevap vermeye devam etmiştir. Burrows'un, İzmir'in ulaştığı refah seviyesinde Yunanlıların yüksek payı olduğuna yönelik söylemini haksız bulmuş ve Avrupalıların geçmişte İzmir'in imarı adına yaptıklarının görmezden gelindiğini savunmuş ve yakın zamanda İngiliz Ticaret Odası tarafından hazırlanan bir bülteni söylemine kanıt olarak sunmuştur:

"İzmir, gelişimini neredeyse tamamen İngiliz ve Fransız girişimlerine borçludur. Demiryolları, rıhtımlar, tramvaylar, liman hepsi onların elindedir. Levant Şirketi zamanından günümüze ihracat büyük ölçüde İngilizlerin elindeydi, ithalat farklı milletler arasında eşit olarak bölündü. Madenler, halı, meyhan kökü ticareti ise sahil şeridinde küçük bir alanda faaliyet yürüten Yunan Pantaleon şirketi hariç tümüyle İngiliz, Amerikan ve İtalyan firmaların elindedir"⁴⁴.

İzmir Sakini'nin mektubu burada son bulmaktadır. Kendisi, İzmir'de yaşıyor olmasını bir avantaja çevirmek istemiş ve kişisel gözlemlerini Müttefik Devletler lehine delil olarak sunmuştur. İzmir'in idaresinin Yunanlılar yerine Batılı devletlere verilmesini tercih etmektedir ve bu tercihinin, kişisel çıkarları gereği gerçekleşmiş olması, ihtimal dâhilindedir.

3. Ronald M. Burrows'un İkinci Mektubu ve Tartışmalar

Çok geçmeden Burrows cevap vermiş ve İzmir Sakini'nin mektubunun gündelik siyasette karşılığı olmayan bilgiler içerdiğini söylemiştir. Mektupta, İzmir'deki İngilizlerin, Yunanistan krallığına katılmaktansa bir İngiliz,

43 Engin Berber, *Yeni Onbinlerin Gölgesinde Bir Sancak: İzmir (30 Ekim 1918-15 Mayıs 1919)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999, s. 29.

44 *A.g.m.*, s. 7.

Amerikan hatta Fransız koruyuculuğunu tercih edeceği söylenmiş ancak bu üç gücün başka coğrafyalarda önemli meselelerle karşı karşıya olduğu belirtilmiştir. İzmir'e kıyasla himayeye, İstanbul, Boğazlar, Ermenistan, Suriye, Mezopotamya, Filistin ve Alman kolonilerinde daha fazla ihtiyaç duyulduğunu, üç devletin bu coğrafyalar için gerekli enerjiyi bulamayacaklarını vurgulamıştır. Bölgenin Yunanistan'a katılmasının tek alternatifinin Türk yönetiminin devam etmesi olduğunu ancak İzmir Sakini'nin de kabul ettiği gibi bölgede yüzbinlerce Rum'un varlığı nedeniyle bunun korkunç sonuçlar doğuracağını iddia etmiştir⁴⁵.

Mektubun devamında İzmir Sakini'nin iddialarına cevap vermeye devam eden Burrows, Türklerin Aydın Vilayetine sahip olmaları karşılığında kendisinin "vahşet" olarak tanımladığı- eylemlerine devam etmeyecekleri iddiasına yönelik olarak; eylemlerin bölgede İtilaf Devletlerinin görülmesinden çok önce başladığını, hâlbuki o dönemde Türklerin bir köyü dahi kaybetme ihtimallerinin söz konusu olmadığını belirtmiştir. Türklerin, bölgedeki Avrupalı sakinlere her zaman iyi davrandıkları doğrudur. Ancak bunun amacı General Townshend'e⁴⁶ ve birkaç Hıristiyan'a iyi davranıp milyonlarca Hıristiyan tebaaya yapılan zulmü gizlemektir⁴⁷.

Burrows'a göre meselede tartışmaya açık iki nokta vardır: "Yunan ırkı, Anadolu'da kendisine milliyet ilkesinin uygulanmasını garanti edecek kadar çoğunlukta mıdır ve Yunan Krallığı ülkeyi kalkındırarak kadar güçlü müdür?" Cevabı ise şu şekildedir: Venizelos'un elde ettiği ve barış konferansında kullandığı nüfus rakamların, İngiliz nüfus sayımı kadar kesin olduğu iddia edilemez. Ancak bu, onları hayali görerek bir kenara itmeyi gerektirmez. Yunanistan'a ait hiçbir bilginin Türklerin nüfusu hakkında kesin rakamlar söyleyemeyeceği, ancak kilise ve okulları ve 1912'deki parlamento seçimlerinde çıkardıkları oy sayısı ile Rumların kesin sayısını belirlemek mümkündür. Buradan yola çıkarak, İzmir sancağında 449.000 Rum olduğu söylenebilir ancak Türklere ait 219.000 rakamı şüphelidir. Bu şüpheden bahsederek başka bir istatistiği kullanır ve Venizelos'un, sancağın değil tüm vilayetin rakamlarını kullandığı istatistiği sunar. Venizelos'un istatistiğine göre Aydın Vilayetinin toplam nüfusu 1.659.529'dur. Osmanlı Maliye Nezareti'nin 1910 yılı istatistiğinde ise burası 1.702.911 kişi olarak gösterilmektedir. Burrows, rakamlar arasındaki yakınlığa

45 Ronald M. Burrows, "Greece in Asia Minor, Her Claim to Supersede Turkish Rule", *The Times*, 2 Nisan 1919, s. 7.

46 Kut'ül Amare Savaşı'nda İngiliz orduları komutanı General Charles V.F. Townshend, kuşatma sonrası esir alınmış ve 1916 yılından Osmanlı Devleti'nin müteke imzaladığı 1918 yılına dek Türkiye'de esir statüsünde tutulmuştur. Ancak bu esnada kendisine çok iyi muamele edilmiştir. *Mezopotamya Seferim (My Campaign in Mesopotamia)* isimli kitabında Türkiye'de kaldığı 2,5 yıllık süre içerisinde yaşadıklarına geniş yer vermiştir. Büyükada'da kendisine tahsis edilen evde konforlu bir hayat sürmüş, adeta serbest bir kişi gibi Osmanlı yönetiminin en üstündeki kişilerle temas kurabilmiştir. Savaşın bitimine yakın ateşkes görüşmeleri için arabuluculuk yapmış, Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasının ardından ülkesine geri dönmüştür. Charles V.F. Townshend, *Mezopotamya Seferim*, Çev: Gürol Koca, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2012. s. 607-651.

47 Burrows, "Greece in Asia Minor, Her Claim to Supersede Turkish Rule", s. 7.

dikkat çekerek İzmir kent merkezi için Venizelos'un konferansa sunduğu istatistiklerin doğru olma ihtimalini yüksek gördüğünü belirtmiştir⁴⁸. Görüldüğü üzere İzmir'in kaderiyle ilgili verilecek karar, yalnızca tahminlere dayanan bir takım nüfus istatistikleri üzerinden tartışılmaktadır. Üstelik İzmir'in geleceği konusunda Türklerin hiçbir söz hakkının bulunmadığına da dikkat edilmelidir.

Burrows, İzmir Sakini'nin diğer Avrupalı şirketlerden bahsetmesine karşın en az yarısı Rumlara ait olan iç bölgelerdeki halı endüstrisine değinmemesini eleştirmektedir. Burrows'a göre neredeyse tamamı Rumların elinde olan İzmir'in un değirmenleri, kutu fabrikaları, şarap, sabun, hamur işi, makine ve kuş üzümü sektörlerine değinilmemiştir. Bunun yanı sıra, Burrows'un ifadesi ile "iç bölgelerdeki ipek eğirme fabrikaları, konyak damutma fabrikaları ve buhar yağı fabrikalarına ne demelidir? Avrupalı yöneticileri olan bu firmaların çalışanlarına ne demelidir ve bütün bölgenin doktorları, avukatları, bankacıları hangi ırktandır"⁴⁹.

Burrows, İzmir'deki Rum nüfusun üstünlüğü tezine, bu defa eski bir Osmanlı müttefiki olan Almanya üzerinden destek aramış ve bir Alman'ın görüşlerini iddiasına dayanak yapmaya kalkışmıştır. 1915 yılında Leipzig'den Dr. Karl Dieterich, "Anadolu'da Helenizm" başlıklı kitapçığında Almanya'yı, kendi çıkarları için Türk zulmüne göz yummakla suçlamıştır. Rumların, yalnızca tüccar ve şehirli olduğu şeklindeki yaygın fikrin, "yoğun kırsal nüfusa sahip uzak bölgelere nadiren giden, yüzeysel seyyahların izlenimlerinden kaynaklandığını" belirtmiştir⁵⁰. Eser, Rumların yüksek doğurganlıklarını, çalışkanlıklarını, entelektüel seviyelerini, tutumluluklarını ve topluluk duygularını ortaya koymaktadır ve Anadolu'nun Rum köylüsünün ticarete olduğu kadar toprağın işlenmesinde de kontrol sahibi olduğundan bahseder. Burrows'un bir başka dayanak noktası Alexander William Kinglake isimli İngiliz şarkiyatçının yazdığı *Eothen* (1844) isimli eseri olmuştur⁵¹. Kinglake burada İzmir'i Yunan ırkının ana şehri ve başkenti olarak tanımlamıştır ve Burrows'a göre bu iddia her zamankinden daha doğrudur.

Mektubunun sonunda ise Burrows, Teselya örneği üzerinden, bölgenin Yunanistan'a verilmesinin sağlayacağı faydaları açıklamaya girişmiştir. Ona göre Yunanistan küçük bir ulustur ancak dikkat çekici olan mali zayıflığı değil, giderek artan gücüdür. Teselya bölgesi 1881'de kısır Türkiye egemenliğinden alındığında nüfusu 293.993 iken, 1907'de yıllık yüzde 1.72 artışla 422.577'ye yükselmiştir. Bu oran Belçika dışındaki herhangi bir Avrupa ülkesinin en yüksek nüfus artışına denk gelmektedir. 1881'de hiçbir araba yolu yokken, mektubun yazıldığı tarihte 385 kilometre demiryolu ve 700 kilometre vagon yolu inşa edilmiştir. Eşkıyalık ortadan kalkmış, vergilendirme hafiflemiş ve tarımcı bir serf yerine mülk sahibi köylülük ortaya çıkmıştır. Burrows'a göre

48 A.g.m., s. 7.

49 A.g.m., s. 7.

50 A.g.m., s. 7.

51 Alexander William Kinglake, *Eothen*, Cosimo Classics, New York, 2005.

Teselya'da olanlar Küçük Asya'da da olacaktır. Ve mektubunu Fransız iktisatçı Yves Guyot'un sözleriyle tamamlar. "Tarımına, gemiciliğine ve ticaretine güvenen Yunanistan, Osmanlıların kısırlaştırdığı ülkeleri yeniden canlandırıcak ve ulaştığı refah seviyesiyle barışın garantisi olacak ekonomik bir güç olacaktır"⁵².

Görüldüğü üzere Burrows mektubunda İzmir'in Yunanistan'a verilmesi gerektiğini, diğer Batılı güçlerin başka bölgelerle uğraşacakları için İzmir meselesine güçlerini vermeye durumlarının olmadığını, bölgede çoğunlukta değilse bile yoğun bir Rum nüfusun olduğunu, Türklerin Rumlara kötü davrandığını, İzmir'in iç bölgelerinde Türklerin yanı sıra Rum köylerinin de olduğunu ve fabrika ve diğer işletme sahiplerinin ise en az Batılılar kadar Rumlardan oluştuğunu söylemiştir. Rumlar ve Türklerle ilgili görüşlerini desteklemek için başka Batılı kaynaklardan da yararlanan Burrows, Teselya'nın Yunan idaresi altında, son 20-30 yıl içerisinde gösterdiği gelişimi de İzmir'in Yunanistan'a verilmesi ile ilgili görüşlerine dayanak olarak kullanmıştır.

Bununla birlikte Burrows'un verdiği bilgilerde çelişkiler bulunduğu, kendisine çeşitli kanallardan gelen itirazlardan anlaşılmaktadır. 4 Nisan 1919 tarihli *The Times* gazetesine küçük bir bilgilendirme notu yazan Doğu Halı Üreticileri Şirketi (Oriental Carpet Manufacturers) Genel Müdürü Jas Baker isimli şahıs, Burrows'un ikinci mektubunda bahsettiği, bölgenin iç kısımlarındaki halı sektörünün en az yarısının Rumlara ait olduğu tezinin bütünüyle yanlış olduğunu ifade etmiştir. Baker'a göre Aydın Vilayetinin iç kısımlarında dokumacılığın yüzde sekseni Türklerin elindedir. Kalan yüzde yirmilik kısmı ise Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler oluşturmaktadır. İşletmelerin yönetimi ise İngiliz ve Avrupalı firmaların elinde olup bunlar, çok sayıda Türk ve az sayıda Rum'u istihdam etmektedirler. Baker bilgi notunu Burrows'a sitemkâr bir üslupla tamamlamıştır. "Umarım Dr. Burrows'un geri kalan açıklamaları, daha iyi bilgilere dayanmaktadır"⁵³.

Burrows'u sadece Baker değil, "Helenik Unsur'un Kapsamı" başlıklı mektubuyla İzmir Sakini de cevaplamıştır. İzmir Sakini mektubuna, Burrows'un üç Batılı gücün dünya siyasetindeki ağırlıklarından dolayı Anadolu'da ek bir sorumluluk istemeyecekleri yönündeki tezine cevap vererek başlamıştır. Ancak Yunanistan'ın da Makedonya ve Trakya'da taahhütleri olduğuna, maliyesinin Avrupalıların denetiminde bulunduğu ve ülke olarak zayıflamış olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte üç Batılı güçten herhangi birinin Batı Anadolu'yu yönetme gücünün, henüz gelişme sancuları içerisinde olan Yunanistan'dan kıyaslanamayacak kadar fazla olduğuna da dikkat çekmiştir⁵⁴.

Burrows'un, Rumlara, Batı Anadolu'da nüfus yoğunluğu ilkesini güvence altına alacak kadar kalabalık olup olmadıkları sorusuna da yanıt arayan

52 Burrows, "Greece in Asia Minor, Her Claim to Supersede Turkish Rule", s. 7.

53 Jas. Baker, "Greece in Asia Minor", *The Times*, 4 Nisan 1919, s. 7.

54 A Smyrna Resident, "Greece in Asia Minor, Extent of the Hellenic Element", *The Times*, 9 Nisan 1919, s. 9.

İzmir Sakini, öyle olduğunu düşünmediğini belirtmiş ve bu düşüncesinin, İzmir’de yerleşik olan İngiliz, Fransız ve İtalyanların çoğunluğu ile Yahudi, Ermeni ve Ortodoks Rumların çoğunluğu tarafından paylaşıldığını iddia etmiştir⁵⁵.

İzmir Sakini de Rumların, yıllarca zulüm görüp öldürüldüğü konusunda Burrows’a katılmaktadır. Ancak o Burrows’un aksine, öldürmelerin savaş öncesi dönemde (Birinci Dünya Savaşı) başlamadığını ve şayet öyle düşünüyorsa Burrows’un kesinlikle yanıldığını belirtir. Savaştan önce haksızlık ve baskıların görülmüş olabileceğini ancak Türkler ve Rumlar arasında kanlı kavgalar olmadıkça katliamların yaşanmadığını belirtir. Bu sözleriyle bölgede yaşayan ve Türk veya Rum taraflardan biri olmadığı anlaşılan İzmir Sakini’nin, Birinci Dünya Savaşı öncesi dönemde, Batı Anadolu’daki Osmanlı unsurlarının çoğunlukla barış içinde yaşadıklarına dair gözlemi, önem taşıyan bir tespittir. Ona göre zulüm ve sürgünler, savaşın patlak vermesiyle birlikte başlamıştır. Toplum, gerçekleştirdiği bu eylemler için İttihat ve Terakki yönetimi ile kendi amaçları uğruna Türklerin eylemlerini destekleyen Almanlardan destek almıştır. Yunanistan’daki Kral Konstantin hükümeti ise Almanlara beslediği sempati nedeniyle yalnız kınama mesajları yollamış ve durumu bertaraf etmekten uzak kalmıştır⁵⁶.

İzmir Sakini, Burrows’un mektubunun neredeyse her satırına cevap vermiştir. Burrows’un halı endüstrisi ile ilgili olarak açıkladıklarına, Jas. Baker’ın cevap verdiğini, bu nedenle kendisinin tekrar aynı konuya eğilmeyeceğini belirtir. Diğer küçük sektörler hakkında yorum yapmak gereksiz olsa da birkaç Rum doktor, avukat ve bankacının, bu ırkın sayısının artmasında ve nüfus oranlarının Rumların lehine görünmesinde nasıl bir etki yarattığını anlamadığını belirtmiştir. Burrows, kıyı şeridi hariç tarımsal nüfusun tamamının Türk olduğunu ve tarımsal mülkün büyük kısmının Türklere ait olduğunu görmezden mi gelecektir? Diğer yandan Burrows’un İzmir’deki Rum nüfus için söylediği 450.000 rakamına da şüpheyle yaklaşmaktadır. Ona göre bu rakamın içerisine 1914, 1915 ve 1916 yılları boyunca kıyı şeridinden sürülen Rum ve Yunanlı 150 ila 200.000 kişilik nüfusta dâhildir. Burrows, bu nüfusun Anadolu’ya geri döneceğini düşünmektedir. Ancak bu kişiler, harap olmuş evlerine dönmeye istekli olacaklar mıdır?⁵⁷ Gerçekten de Birinci Dünya Savaşı yıllarında Osmanlı Devleti, güvenlik gerekçesiyle kıyı şeridindeki birtakım Rumları Anadolu’nun içlerine sürmüştür. Ancak Rum nüfusun azalması farklı etkenlere de bağlanabilir. Örneğin Çanakkale Savaşları sırasında ayaklanan Ayvalık bölgesindeki bazı Rumlar isyan Osmanlı kuvvetleri tarafından bastırılınca İngiliz ve Yunan gemilerine binerek Anadolu’yu terk etmek zorunda kalmışlardır.⁵⁸

55 A.g.m.,s. 9.

56 A.g.m.,s. 9.

57 A.g.m.,s. 9.

58 Nurdoğan Taçalan, *Ege’de Kurtuluş Savaşı Başlıkların*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1970, ss. 76-77.

Mektubunun sonunda Türkler için ayrı bir açıklamaya gerek duymadığını ancak İzmir’de yıllardan beri ikamet eden İngiliz, Fransız ve İtalyanların artık olmadıklarını, Türk yetkililerin ellerinde çile çekmemiş olsalar da mülklerinin zarar gördüğünü, savaş patlak verdiğinde yüzbinlerce poundluk mal ve stoklarına el konduğunu ve bazı evlerinin yağmalandığını belirtmiştir. İngiliz tüccarlar bu grup içerisinde açık ara en mağdur gruptur ve tazminatlarını ne zaman alacakları belli değildir. Ancak sorunları gidermekten çok uzak bir Yunan himayesinin, düşmanlıkları yeniden alevlendireceği ve sönmesi yıllar alacak bir anlaşmazlık meşalesini yeniden yakacağı gerçeğinin çok açık olduğunu belirterek mektubunu noktalamıştır⁵⁹.

Burrows’a göre meseleye daha serinkanlı yaklaşan İzmir Sakini’nin, bazı konularda ticari çıkarlarını ön planda tuttuğu görülmektedir. Savaş zamanı düşman pasaportuna sahip bir tüccarın mallarına el konulması rutin bir uygulamadır ve muhtemelen kendisi de bunun farkındadır. Bununla birlikte düşman tebaasından olsalar da Osmanlı yönetimi kimsenin can güvenliğini tehlikeye atmamış, yalnızca mallarına el koymuştur. Kendisi de bu durumu belirtmektedir. Mektupta bahsedilen yağmalama meselesinin detaylarına hâkim değiliz, ancak herhalde bu malların savaş zamanı ihtiyaç dâhilinde kullanılması mümkünken yağmalatılması söz konusu olmamıştır. Bu ifade ile muhtemelen el koyma işlemi kastedilmektedir. Bu tutumuyla İzmir Sakini’nin, Mütareke Dönemi’nde ortaya çıkan yeni koşulları gözeterek, ticari kayıplarının telafisi için lobi faaliyeti yürüttüğü ve tazminat meselesine gündeme getirdiği söylenebilir.

İzmir’in yönetiminin ne şekilde gerçekleşeceği ve olası etkileri üzerine tartışmalar yalnızca bu kişiler arasında yürümemiştir. Kendi ifadesiyle “*ailesi yüzyıllardır Anadolu’da yaşayan*” Rum kökenli B. J. Canaris’in de dâhil olmasıyla tartışma uzamıştır. Canaris’in mektubu, İngiltere’nin Liverpool şehrinden gönderilmiştir. Canaris açıklamalarına, İzmir Sakini’nin mektubunda belirttiği, İzmir’deki Ortodoks Rumların önemli bir bölümünün Yunanistan ile birleşmeye karşı olacağı iddiasını ele alarak başlamıştır. Ona göre, bu iddia doğru değildir ve Anadolu’da yaşadığı toprakların ana vatanla (Yunanistan) birleşmesini arzu etmeyen tek bir Rum yoktur. Ona göre Levantenler ve İzmir’in Yunanistan ile birleşmesine itiraz eden diğer ırklardan insanlar göçmendir. Milletler Cemiyeti’nin programına göre, self-determinasyon konusunda göçmen gruplara danışmak yer almamaktadır. Son olarak İzmir Sakini’nin sınır dışı edilen Rumlar hakkındaki yorumlarına da cevap vermiştir. Onun, Helenizm’i İyonya’da 2500 yıl önce olduğu kadar güçlü bir şekilde yeniden kuracak olan kovulmuş Rumların geri dönmeleri ve harap olmuş evlerini restore etmeleri konusunda endişelenmesine gerek yoktur⁶⁰.

Canaris’in İzmir ile bağının ne düzeyde devam ettiğine dair bilgi sahibi değiliz. Ancak açıklamalarına bakıldığında bölge ile yakından ilgilendiği

59 A.g.m.,s. 9.

60 B. J. Canaris, “Greece in Asia Minor”, *The Times*, 12 Nisan 1919, s. 8.

anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra, Rum kökenli oluşu, bölgenin yönetiminin Yunanistan'a verilmesini istemesinde etkili olmuştur. Nitekim İzmir Sakini'nin söylediklerine yanıt verirken, istatistikler üzerinden ve nesnel bilgiler ile değil, bölge Rumlarının duygu ve düşüncelerini yansıtacak bir tarz geliştirmiştir. Rum nüfusun bölgeyle bütünleşmesinin diğer etnik unsurlara göre daha fazla olduğunu söylemiştir. Ama cevaplamadığı konu, nüfus istatistiklerine göre Rum nüfusun azınlıkta oluşu ve self determinasyon ilkesi görmezden gelinerek Türk nüfusun görüşlerine başvurulmaması olmuştur.

4. Ronald M. Burrows'un Son Mektubu ve Tartışmalar

Burrows, 21 Nisan 1919 tarihinde üçüncü ve son mektubunu yayınlanmış ve İzmir Sakini ile Baker'ın yazdıklarına cevap vermiştir. Mektubuna başlarken İzmir Sakini'nin ilk mektubuna ve kendisinin cevap niteliğindeki ikinci mektubuna geri döner. İzmir Sakini'nin Türk zulmünün Aydın Vilayetini kaybetme korkusundan kaynaklandığı ve bu korku ortadan kalkarsa hemen biteceği şeklindeki söylemini ele alır ve kendisinin zulümlerin yıllardır devam ettiğine yönelik cevabını hatırlatır. Bu noktada tartışma, sözde Türk zulümlerinin süresi üzerinden yürür. İzmir Sakini'ni yanlış bir konuyu öne sürerek meseleyi bağlamından uzaklaştırmakla suçlar. Bu meselede Rumların yıllarca zulüm gördüğü iddiası söz konusu olduğunda kendisinin, savaş öncesi dönemden bahsetmediğini, açıkça görüleceği üzere savaş yıllarında olup bitenden bahsettiğini söylemektedir⁶¹.

Burrows ayrıca İzmir Sakini'nin Yunan rakamlarında belirtilen ve 1914, 1915 ve 1916 yılları boyunca Osmanlı Devletinden ihraç edilen 150 ila 200.000 Rum'un varlığını kabul ettiğini ancak bunları bölgenin o anki Rum nüfusundan ayrı tutarak Rum nüfusu eksik göstermek adına çıkar sağladığını belirtmiştir. Hâlbuki İzmir Sakini bir önceki mektubunda bu tür zulümlerin, İngiliz ve Fransızların Aydın Vilayetinin Yunanistan'a verilmesi yönündeki teklifleri nedeniyle gerçekleştiğinden bahsetmiştir. Ayrıca İzmir Sakini'nin, Kral Konstantin'in Rum sürgünlerine karşın Türkiye'ye savaş ilan etmeyerek Almanya'ya yönelik sempatisini açığa vurduğu iddiasının da hoş bir ironi olduğunu savunmuştur. Bir ırkın 150 ila 200.000 üyesi, harap olmuş evlerinden acımasızca kovulmuş ve bu ırk kendisine zulmedenlere sempati göstermiştir. Ayrıca bir kral ulusal duygulara meydan okurken İtilaf Devletleri yıllarca halkının onu uzaklaştırmasına izin vermemiştir⁶². Burrows, bu yazılanları tutarsız bulmaktadır.

Ona göre İzmir Sakini, küçük endüstriler ve birkaç Yunan doktor, avukat ve bankacıdan bahsederken de inandırıcı değildir. O, kıyı hariç, tarımsal nüfusun tamamının Türk olduğunu belirtmiştir. Burrows bunları söylerken,

61 Ronald M. Burrows, "Greece in Asia Minor, Dr. Burrows's Reply", *The Times*, 21 Nisan 1919, s.6.

62 *A.g.m.,s. 6.*

İzmir Sakini'nin kullandığı bir takım ifadelere tırnak içerisinde vurgu yapar. Örneğin doktor, avukat ve bankacıdan bahsederken bir miktar/az sayıda anlamına gelen "few" ifadesini tırnak içerisine alarak, eleştirdiği mektuba aynı zamanda ironik bir yaklaşım da sergiler. Şöyle devam eder; Bay Baker, dokumacılık sektörünün yüzde 80'inin Türk olduğunu iddia ederken de sağlam delillere dayanmamaktadır. Çoğunluğun Türk olabileceğini kabul eder ve hiçbir zaman aksini iddia etmediğini belirtir ancak ortada kesin bir kanıt yoktur. İngiliz Ticaret Odası ise İzmir'deki halı ticaretinin Avrupalıların elinde olduğunu söylediğinde işçilerden değil, yönetimden bahsetmektedir. Kendisi Aydın Vilayetinin iç kısımlarında halı ticaretinin en az yarısının Rumların elinde olduğunu söylediğinde yönetime de atıfta bulunduğunu ve henüz yanıldığını gösterecek bir emarenin de olmadığını belirtmiştir. Avrupalıların, İzmir'in iç bölgeleri hakkında çok az şey bildiklerini düşünmektedir ve dahası bu tür sorunlar ortaya çıkana kadar Rum ve Türk köylüleri arasında kesin bir ayırım yapılmamıştır. Şöyle devam eder: "...Hala Ortodoks reayadan bahsediyorlar ve bunların tümüyle Rum olmadığından bahsetmekte". Ve şunu savunur: "...bağımsızlık savaşında topraklarının küçük bir bölümünü geri kazanması ve bir anda bölgenin Yunanistan'ın tamamıymiş gibi etiketlenmesi, bazı bakımlardan Rum halkı için talihsizlik olmuştur. Ortodoks Reaya, herhangi bir Yunanlı kadar Grek'tir ve Yunanlıların Anadolu'ya yönelik iddiasının gücü, onun yabancı veya egzotik değil, ilkel ve toprağa yönelik olmasıyla ilgilidir"⁶³.

Görüldüğü üzere Burrows, üçüncü ve son mektubunda yeni iddialar ortaya koymaktansa ilk iki mektubuna yönelik cevaplar üretmiştir. Bölgenin Yunan yönetimine verilmesini isterken tartışmalı nüfus istatistikleri, tarihi bir takım olaylar, bölgenin ekonomik gelişmişlik düzeyindeki Rumların rolü gibi bir takım unsurlardan yararlanmak istemiştir. Burrows ayrıca, antik Yunan mirasına vurgu yaparak, 2500 yıl önce İyonların bölgeye yaptığı katkıdan bahseder ve aradan geçen onca yıllık zaman farkına aldirmaksızın Yunanlıların İyonların devamı olduğundan ve bölgenin onlara verilmesi gerektiğinden bahseder.

Ancak her ikisinde 500 yıllık Türk yönetimini ve bölgede görülen 850 yıllık Türk varlığını unutmışa benzemektedir. Bölgedeki Levantenlerin varlığı dahi Batılı güçlerin bölgenin yönetimi ellerine geçirmelerinde önemli bir etken sayılırken Türkler self-determinasyon konusunda yok sayılmaktadır. Nüfus meselesinde kesin rakamların olmadığını Burrows'ta kabul etmektedir. Ancak Türk nüfusun herkesçe kabul gören yoğun varlığına karşın bu denli göz ardı edilmesi, Burrows'un savunduğu self-determinasyon ve nüfus yoğunluğu ilkesiyle çelişmektedir.

21 Nisan 1919 tarihinde 'Üç İzmirli' imzasıyla yayınlanan bir başka mektup, Burrows'un iddialarını destekler niteliktedir. Üç İzmirli'ye göre İzmir Sakini'nin ilk yanlışı, 400 bin nüfuslu İzmir şehrinin refahının yalnızca

63 A.g.m.,s. 6.

15 bin Avrupalı tarafından sağlandığı ve bunun dışında kalan nüfusun bu duruma herhangi bir katkı sağlamadığı düşüncesidir. Bu, gerçeklerin kesin bir çarpıtmasıdır. Onlara göre, Manchester'dan dokuma eşyası ve Paris'ten lüks mal ithal eden birkaç Levanten dışında, İzmir'in 3 milyon -sterlin- değerindeki ithalatı Rumların elindedir. Yerel ticarete fiilen bir Rum tekeli vardır. Hamallar loncası dışında Rumların elinde olmayan tek bir lonca bulunmamaktadır. İhracat ise hem üretim merkezi ile İzmir arasındaki hem de İzmir ile dış pazarlar arasındaki ticareti içermektedir. İlkinin beşte dördü Rumların, kalan kısmı ise Türklerle Ermenilerin elindedir. Avrupalılar, milliyetlerinden kaynaklanan avantajlar sayesinde bir nevi aracı olarak etkilerini ancak Avrupa veya Amerikan pazarlarında hissettirmektedirler. Çoğu durumda İzmir'deki Avrupalı firmalar, Yunan tüccarlara komisyon ödeyerek dışarıya mal göndermektedirler. Buna rağmen İzmir'in ihracatının açık ara en önemli kalemi olan kuruyemiş ihracatının yüzde 70'i Rumların elindedir. Hububat, kuru meyveden sonra en önemli ihraç kalemini oluştururken, benzer şekilde, orada da en büyük ihracatçı bir Rum'dur. İzmir'in tüm ticaretinin dörtte üçü ise Rumların elinde toplanmıştır⁶⁴. Bu söylemlerdeki olası en büyük eksiklik, Birinci Dünya Savaşı'nın getirdiği dönüşümü dikkate almamak olmalıdır. Süreç içerisinde İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin gayrimüslimleri, Türk tüccarlar ile ikame etme politikasının İzmir'de de bir takım değişimler yarattığı muhakkaktır. Nitekim Nail Morali, hatıratında bu durumdan bahseder ve bazı çarşı ve pasajlarda daha çok Türk tüccar ve komisyoncuların yerleştiğini belirtir.⁶⁵

Mektupta eleştirilen konularda sıra İzmir Sakini'nin, kıyı şeridi hariç, tarımsal nüfusun tamamının Türk olduğu ve tarımsal mülkün büyük kısmının Türklerin elinde olduğuna yönelik söylemine gelmiştir. Üç İzmirli'ye göre Ayvalık'tan Bodrum'a dek tüm deniz kıyısında toprağı işleyenler, neredeyse yalnızca Rumlardır. Bununla birlikte daha iç kesimlerde bile Rum unsur yalnız kasabalarda olmayıp, kırsal bölgelere de dağılmıştır. Menemen, Manisa, Kasaba (Turgutlu) ve Söke ovalarında tarım yapan nüfusun büyük çoğunluğunu Rumlar oluşturmaktadır. Benzer şekilde kuzeydeki Bakırçay ve güneydeki Menderes Vadileri, güçlü bir Rum kırsal nüfus barındırmaktadır. Üç İzmirli'ye göre Batı Anadolu'daki Rum unsurun ticari ve tarımsal ekonomik üstünlüğü, İzmir Sakini aksini iddia etmeden önce her yazarın üzerinde mutabakata vardığı konulardır. İzmir Sakini'nin bizzat başvurduğu Sir William Ramsay'den alıntı yapmak gerekirse: *"Asyalı Yunanlıların geleceği elindedir ve bu gerçeği kabul etmeyen ve onun üzerine temel olarak inşa etmeyen hiçbir insan ya da hiçbir politika başarılı olmayacaktır"*⁶⁶.

Mektubun son kısmı, Burrows'un da cevapladığı, Rum reayanın Yunanistan ile birleşme arzusunda olmayıp Avrupa vesayeti altında Osmanlı

64 Three Smyrniots, "To The Editor of The Times" *The Times*, 21 Nisan 1919, s. 6.

65 Nail Morali, *Mütareke'de İzmir, Önceleri ve Sonraları*, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1976, s. 69.

66 *A.g.m.,s. 6.*

yönetiminde kalmak istediği iddiasına değinmektedir. Ona göre bu iddiayı ciddiye almak güçtür çünkü Asya Rumları, herhangi bir irredentist toplum kadar ırk bilincine sahiptir. Bu durumu kanıtlamak için Talat Bey'in 14 Mayıs 1914 tarihinde Aydın Valisine yazdıklarına bakılmalıdır. Gönderilen yazıda, Aydın Vilayetinin kıyı kesiminde ikamet eden Osmanlı Rumlarının, Helen düşüncesinin gerçekleşmesi için gece gündüz çalıştıklarından bahsedilmektedir.⁶⁷ Ona göre kıyı bölgelerdeki Rum nüfusun köylerini boşaltmaya ve daha iç bölgelere yerleşmeye zorlanmaları acil bir siyasi zorunluluktur. İzmir ve çevresinden gönderilenlerin 1919 yılı ve sonrasında harap olmuş evlerine dönmeye istekli oldukları ve buna haklarının olduğu belirtilmiştir⁶⁸.

Görüldüğü üzere Üç İzmirli de demografik iddiaları için resmi bir istatistik kullanmamış, gözlemleri ve çıkarımları sonucu ulaştıkları bilgileri İngiliz kamuoyu ile paylaşmıştır. Bu ve önceki iddia sahiplerinin en büyük argumanı 'İzmirli' olma hüviyetidir. Şehirde yaşamak veya ailevi bağlara sahip olmak, konu hakkında bilgi sahibi olmanın yegâne yolu olarak sunulmuş ve mektup sahipleri iddialarının inandırıcılığı için isimlerini gizleyerek 'İzmirli' müstearıyla yazılarını kaleme almışlardır.

Mektupta yazdıklarına bakılırsa Üç İzmirli'nin İzmirli Rumlardan veya bölgede ticaret yapan Yunanlılardan oldukları anlaşılmaktadır. Mektuplarında tıpkı Burrows'un son mektubunda olduğu gibi, yeni iddialardan ziyade Burrows'un yazdıklarını destekleyen ve İzmir Sakini'nin söylemlerini çürütmeye çalışan cevaplar vermişlerdir. Tüm bunların sonucunda görülen şey şudur; Paris Barış Konferansında İzmir'le ilgili kararları etkilemek için konferans gerisinde de çok yoğun bir mücadele yaşanmakta ve birçok güç ellerindeki lobi imkânını kullanmak istemektedir. Bununla birlikte Osmanlı Devleti'nin asli unsuru olan ve Yunan iddialarında dahi hayli büyük bir nüfusa sahip olduğu kabul gören Türkler, bölgenin geleceği konusunda devre dışı bırakılmış ve söz söyleme haklarından hiçbir şekilde bahsedilmemiştir.

Konuyla ilgili son mektup 22 Nisan 19019 tarihinde '50 Yıldır Türkiye'de Yaşayan Bir İngiliz' imzasıyla gelmiştir⁶⁹. Mektubuna; "*Yunanlıların İzmir'de Türklerin yerini alması konusunda bir uyarıda bulunabilir miyim?*" diyerek başlamış ve açık bir şekilde Levanten çıkarlarını ve Batılı idaresini savunmuştur. Yunanlıların Paris Barış Konferansı'nda propaganda faaliyeti için yayımladıkları nüfus istatistikleri bir an için doğru kabul edilse dahi, kendi kaderini tayin ilkesi Türkler, Rumlar, Ermeniler, Yahudiler, Suriyeliler, Araplar ve Levantenlerden oluşan karma bir halk topluluğuna sahip olan Türkiye için uygulanmamalıdır. Yani mektubun yazarına göre bölgedeki etnik nüfusun çeşitliliği, nüfus yoğunluğuna göre bölgenin kaderini tayin etme konusunda sağlıklı sonuçlar

67 A.g.m.,s. 6.

68 A.g.m.,s. 6.

69 A British Resident of Fifty Years in Turkey, "Greeks in Asia Minor", *The Times*, 22 Nisan 1919, s. 8.

doğurmayacaktır. Rumların çoğunlukta oldukları kabul edilse dahi, bölgenin Yunan idaresine verilmesi diğer birçok unsuru rahatsız edecektir. Ona göre bu husus önemlidir. Bunların birçoğu nesillerdir Türkiye’de bulunmaktadır. Elleri orijinal vatandaşlık hakları bulunsada çoğu anavatanları ve idealleri ile bağlarını kaybetmişlerdir. Yani yazar bir anlamda bu unsurların yazgılarının Türkiye’ye bağlandığını söylemekte ve bir noktada İzmir Sakini’ni desteklemektedir. İzmir’deki Levantenler, Yunanistan’ın bölgeyi işgaline karşıdır. Sayıları azdır ancak bunlar Levant’ın aydınlarıdır. Ülke ticaretinin çoğu onların elindedir. Tüccar, bankacı ve nakliyeciler ve ülke idaresinde söz sahibi olmalıdırlar⁷⁰. İngiliz yazar, meseleye kendi zaviyesinden bakmakta, nüfus yoğunluğu ilkesinin uygulanmamasını, Levanten unsurların bölgede çok etkin olduklarını ve ülke idaresinde söz sahibi olmaları gerektiğini vurgulamıştır.

Ayrıca bölgede, ülkenin işgalini endişeyle karşılayan ve yönetim konusunda nitelikli İngiliz, Fransız, İtalyan, Alman, Avusturyalı, Yunan, Bulgar ve Amerikalılardan oluşan bir Avrupa topluluğunun olduğunu belirtmiştir. Yunanistan, bu topluluğun çıkarlarını omuzlama konusunda gereken güveni sunamamıştır. Ermeniler; Rumlar veya Türkler tarafından ne kadar sevilmiyorsa, Rumlar da Ermeniler tarafından o kadar sevilmemektedir. Makedonya cephesindeki saf değiştirmeler nedeniyle Rumlara olan güvenin sarsıldığından bahsetmiştir. İç bölgelerdeki Türkler konusundaki zorluk daha ciddi boyutlardadır. Ona göre tarımın tümünün Türklerin elinde olduğu iddiası gerçeği yansıtmamaktadır. Türkleri şimdi, eskiden yönettikleri “*gâvurların (giaour)*”⁷¹ soydaşları tarafından yönetilme tehlikesi beklemektedir. Böyle bir durumda Türk köylüsünün tarlasında barışçıl bir şekilde üretime devam etmesini beklemenin makul olup olmadığını sorgular. Kendi düşüncesine göre bu eylem, bölgede kan dökülmesine yol açacak misillemeler ve kargaşanın hâkim olacağı bir süreci başlatacaktır⁷².

Ona göre çözüm, Türkiye’nin Trakya ve diğer tartışmalı bölgeler de dâhil olmak üzere, bir bütün olarak vesayet altına alınmasıdır. Bunun için gerek çıkarları gereği gerekse de donanım ve bilgileri sayesinde Levantenlerin, gelecekteki bir hükümetin kurulmasında işe dâhil edilmesi şarttır. Bu plan Türk nüfusu da tatmin edecek ve ülkede tutacaktır. Vesayet, Milletler Cemiyeti’nin koruması altında, bölgede görev yapacak komiserlerin elinde olmalıdır. Yahut resmi dilleri Fransızca ve Türkçe olan çeşitli topluluklar tarafından veya komiserler tarafından oluşturulan bir konseyi kapsamalıdır⁷³. Mektubun

70 A.g.m., s. 8.

71 ‘Giaour’ ifadesi ünlü İngiliz şair Lord George Gordon Byron’un (1788-1824) *The Giaour, A Fragment of a Turkish Tale* isimli eserinden ilham alınarak söylenmiş olmalıdır. Lord Byron, *The Giaour, A Fragment of a Turkish Tale*, London, 1813. Lord Byron, bir helenofil’dir ve hatta Osmanlı idaresindeki Yunanlıların isyanına katılmak üzere bölgeye gelmiş ve bu esnada yakalandığı bir hastalıktan dolayı vefat etmiştir. Fiona MacCarthy, *Byron, Life and Legend*, London, John Murray, 2002.

72 A British Resident of Fifty Years in Turkey, a.g.m, s. 8.

73 A.g.m., s. 8.

yazarı elli yıldır İzmir’de ikamet ettiğini söyleyen ve muhtemelen burada ticari çıkarları bulunan bir Levanten’dir. Meseleye de muhtemelen ticari çıkarları gereği bakmıştır.

Mektupların sonuncusu belirtildiği üzere 22 Nisan 1919 tarihinde yayınlanmıştır. Yunanlıların İzmir’i işgali ve bölgede asayışı koruma görevini üstlenmesi 6 Mayıs 1919 tarihinde gerçekleşmiştir. Venizelos, ilk kez 3 Şubat 1919 tarihinde önceden bir memorandum ile duyurduğu iddialarını burada dile getirme fırsatı yakalamıştır. Batı Anadolu’da yaşamış antik Yunanşair, bilimadamı ve filozoflara vurgu yapmış, bölgenin Yunanlılar eliyle dünya medeniyetinin gelişimine sağladığı katkıdan bahsetmiştir. Ona göre bölgede yaşayanların çoğunluğu Rum’dur. Kısaca bölge Yunanistan’a bağlanmalıdır⁷⁴. Bir sonraki gün gerçekleşen konuşmasında ise Wilson’un 14 maddede vurguladığı ilkelerin nüfus yoğunluğu kısmına odaklanmış ve Batı Anadolu Rumlarını Yunanistan ile birleştirmek için Yunanistan’ın askeri sorumluluk üstlenmesi gerektiğinden bahsetmiştir⁷⁵. Bu iddialar ve talepler üzerine Müttefikler bir komite oluşturarak Batı Anadolu’nun geleceğini tayin etmeye karar vermişlerdir. Komitenin ilk raporuna göre İngiliz ve Fransızlar Venizelos’un taleplerine olumlu cevap vermiş, Amerikan ve İtalyan delegeler ise karşı çıkmışlardır. Komite bir karara varamadan dağılmış ve iş Yüksek Konsey’in alacağı karara bırakılmıştır.

Burrows’un mektupları, Yüksek Konsey’in İzmir ile ilgili karar vereceği bu ortamda yayınlanmaya başlamıştır. Bölgede ilgisi ve çıkarı olan, Türkler hariç, hemen her grup mektup yayınlamış ve lobi faaliyetine girişmiştir. 6 Mayıs 1919 tarihinde, İtalyanların konferansı terk ettikleri ve Anadolu’daki işgallerini yoğunlaştırdıkları bir dönemde karar alınmış ve Lloyd George’un teklifiyle Batı Anadolu’daki Rumları korumak amacıyla Yunanlıların İzmir’e asker çıkarması kabul edilmiştir. 15 Mayıs 1919 tarihinde işgal, kanlı bir şekilde başlamış ve İzmir, 9 Eylül 1922 tarihine dek, Yunan işgali altında kalmıştır.

Sonuç

İzmir’in yönetiminin hangi ülkeye verileceği meselesi Paris Barış Konferansı’nın önemli gündemlerinden bir tanesini oluşturmuştur. İngiliz arkeolog Ronald M. Burrows, konferans sırasında *The Times* gazetesine yazdığı bir mektupla konferans dışında gerçekleşen tartışmanın fitilini ateşlemiş, devamında yazılan çok sayıda itiraz ve destek yazısı ile günlerce sürecek tartışmalar zinciri başlamıştır.

Tartışmalara katılan kişilerin Burrows dışında tümü şehre ‘İzmirli’ kimliği ile bağlıdır. Bunlar, ya aileleri ya da kendileri İzmir’de yaşamış kişilerdir. Şehir

74 Hasan Demirhan, “Paris Barış Konferansı’nda (1919) Yunanistan’ın Toprak Talepleri ve Batı Anadolu’nun İşgal Kararının Alınması, *Asia Minor Studies*, Cilt: 7, Sayı: 2, s. 211.

75 *A.g.m.*, s. 212.

için öngördükleri yönetim modeline bakıldığında iki temel gruba ayrıldıkları söylenebilir. Bir kısmı Burrows gibi düşünmekte ve şehrin Yunan yönetimine verilmesine çalışmaktadır, diğer kısmı ise Batılı bir devletin veya onların oluşturacağı bir komisyonun bölgenin yönetimini üstlenmesini istemektedir. Grupların çıkış noktalarının da farklı olduğu söylenebilir. Burrows'un Yunan hükümetinden bu lobi faaliyeti için maddi-manevi bir destek aldığı konusunda elimizde herhangi bir veri yok. O nedenle kendisinin ve Yunan yönetimini destekleyen tüm kitlenin, manevi ve düşünsel bir takım etkenler sebebiyle bu tavrı takındıkları söylenebilir. Rum olduğu anlaşılan kişilerin taleplerini, ulusal ve manevi motivasyonla kaleme aldıkları açıktır. Batılı bir yönetimi veya komisyonu tercih edenlerin hareket noktasının ise daha ziyade ticari çıkarlar olduğu söylenebilir. Bunlar içerisinde kişisel ekonomik sorunlarını gündeme getirenler olduğu gibi (A Smyrna Resident-İzmir Sakini), bölgenin bu yolla daha fazla kalkınacağını belirtenler de vardır (50 Yıldır Türkiye'de Yaşayan Bir İngiliz-A British Resident of Fifty Years in Turkey). Önemli bir ayrıntı ise bölgenin Osmanlı yönetiminde kalması yönünde bir talebin ortaya konmamasıdır. İngiliz, Yunan veya bir başka Hıristiyan milletten bu yönde bir talebin gelmemesi anlaşılabilir ancak herhangi bir Türkün *The Times*'a mektup yazmadığı veya yazdıysa da bunun yayınlanmadığı görülmektedir. Bu durum, ülkenin içerisinde bulunduğu zor koşullar ve Türklerin siyaseten parçalanmış yapısından kaynaklanmaktadır.

Müstear isimlerle yazılan mektupların hiçbiri, yazarları ile ilgili derinlemesine bilgiler sunmamıştır. Yalnızca tanınan bir bilim insanı olduğu için Burrows'la ilgili değerlendirme yapmak mümkündür. Bunun dışında yazarların çoğu, kimliklerini sakladıkları veya tanınır olmadıkları için haklarında fikir sahibi olmamız, bölgeyi ne kadar tanıdıklarını kestirmemiz, nüfus yoğunluğu meselesinde iç bölgelerdeki ticaretin ve üretimin ne kadarının hangi etnik grubun elinde olduğunu bilecek kadar bilgi ve tecrübe sahibi olup olmadıklarını söylememiz mümkün görünmüyor. Ancak yazılanlardan ve bazılarının isimlerini ve geçmişlerini açıklamaları nedeniyle gayrimüslim oldukları anlaşılmaktadır. Ortaya konan taleplerde Türkleri görmezden gelmeleri, Avrupa ve uluslararası siyasetle ilgili bilgileri ve ticari deneyimleri, kimlikleri hakkında bilgi vermeyen diğer mektup yazarlarının da gayrimüslim olduklarını düşündürmektedir.

Tüm bu yazışmalar şunu göstermektedir; İzmir'in hangi güçlerin yönetiminde kalacağı meselesi hayli önem arz etmiş ve ideolojik veya ekonomik çıkarları gereği birçok unsur, bu tartışmaya katılma ihtiyacı hissetmiştir. Sonuçta *The Times* gazetesinde yer alan yazışmalarda İzmir'in geleceğine yönelik iki seçenek görülmüştür; bölge ya Yunanistan idaresine ya da Batılıların himayesine verilecektir.

KAYNAKLAR

I. Süreli Yayınlarda Çıkan Yazılar

- "Greek Claims in Asia Minor", *The Times*, 25 Ekim 1918, s. 5.
- "Greeks and Turks", *The Times*, 1 Şubat 1919, s. 7.
- "Greek and Armenian Claims", *The Times*, 10 Şubat 1919, s. 5.
- "Extermination of Greeks, Turk Plot Revealed", *The Times*, 21 Mart 1919, s. 9.
- "New Turkish Cabinet, In Agreement with Allies", *The Times*, 10 Mart 1919, s. 9.
- "Smyrna District Terrorized, Turks Harrassing Christians", *The Times*, 14 Mart 1919, s. 9.
- "The Future of Turkey, Greek Claim to Konstantinople", *The Times*, 5 Şubat 1919, s. 3.
- "The Problem of Turkey, C.U.P. Still in Control", *The Times*, 1 Ocak 1919, s. 7.
- "Turco-Greek Tension, Trouble in Smyrna District", *The Times*, 13 Mart 1919, s. 10.
- "Turkish Government Acts, Many Committee Members Arrested", *The Times*, 8 Şubat 1919, s.7.
- A British Resident of Fifty Years in Turkey, "Greeks in Asia Minor", *The Times*, 22 Nisan 1919, s. 8.
- A Smyrna Resident, "Greece and Asia Minor, The Prosperity of Smyrna", *The Times*, 27 Mart 1919, s. 7.
- A Smyrna Resident, "Greece in Asia Minor, Extent of the Hellenic Element", *The Times*, 9 Nisan 1919, s. 9.
- Burrows, Ronald M. "Greece in Asia Minor, Her Claim to Supersede Turkish Rule", *The Times*, 2 Nisan 1919, s. 7.
- Burrows, Ronald M. "Greece and Asia Minor, To the Editor of the Times", *The Times*, 24 Mart 1919, s. 20.

Burrows, Ronald M. "Greece in Asia Minor, Dr. Burrows's Reply", *The Times*, 21 Nisan 1919, s. 6.

Canaris, B. J. "Greece in Asia Minor", *The Times*, 12 Nisan 1919, s. 8.

Jas. Baker, "Greece in Asia Minor", *The Times*, 4 Nisan 1919, s. 7.

Three Smyrniots, "To The Editor Of The Times" *The Times*, 21 Nisan 1919, s. 6.

II. Kitaplar

AKINCI, Turan, *İşgal, İstanbul'da Yabancı Güçler (1918-1923)*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2020.

ARMAOĞLU, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)*, 28. Baskı, Kronik Kitap, İstanbul 2020.

BERBER, Engin, *Sancılı Yıllar: İzmir 1918, Mütareke ve Yunan İşgali Döneminde İzmir Sancağı*, Ayraç Yayınevi, Ankara, 1997.

BERBER, Engin, *Yeni Onbinlerin Gölgesinde Bir Sancak: İzmir (30 Ekim 1918-15 Mayıs 1919)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999.

BURROWS, Ronald, *The Discoveries in Crete and Their Bearing on The History of Ancient Civilisation*, London 1907.

BYRON, Lord, *The Giaour, A Fragment of a Turkish Tale*, London, 1813.

CLOGG, Richard, *Anglo-Greek Attitudes*, Macmillan Press, London 2000.

CLOGG, Richard, *Politics and the Academy: Arnold Toynbee and the Koraes Chair*, Routledge, New York, 2013.

ÇETİN, Nurten, *Son Sadrazam Ahmet Tevfik Paşa*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2015.

FROMKİN, David, *Barişa Son Veren Barış, Modern Ortadoğu Nasıl Yaratıldı?*, 5. Baskı, Epsilon Yayınları, İstanbul 2008.

GIBBONS, Herbert Adams, *Venezelos*, The Giberside Press Cambridge, Boston and New York 1920.

GLASGOW, George, *Ronald Burrows: A Memoir*, Nesbit&Co., London 1924.

GÖKBİLGİN, M. Tayyib, *Millî Mücadele Başlarken, Mondros Mütarekesinden Sivas Kongresine*, Birinci Kitap, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1959.

KARPAT, Kemal, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914)*, *Demografik ve Sosyal Özellikleri*, Çev: Bahar Tırnakçı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2003.

KINGLAKE, Alexander William, *Eothen*, Cosimo Classics, New York, 2005.

- MACMİLLAN, Margaret, *Barış Yapanlar, Paris 1919*, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 2015.
- MACCARTHY, Fiona, *Byron, Life and Legend*, London, John Murray, 2002.
- MORALI, Nail, *Mütarekede İzmir, Önceleri ve Sonraları*, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1976.
- RAMSAY, William Mitchell, *The Historical Geography of Asia Minor*, London, 1890.
- RİCHTER, Heinz A. *The Greek-Turkish War 1919-1922*, Germany, 2016.
- SMİTH, Michael Llewellyn, *Yunanistan'ın Anadolu Hayali 1919-1922*, Çev: Nilgün Engin, Tarihçi Kitabevi, İstanbul 2017.
- ŞİMŞİR, Bilal, *Malta Sürgünleri*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1976.
- TAÇALAN, Nurdoğan, *Ege'de Kurtuluş Savaşı Başlarken*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1970.
- TOWNSHEND, Charles V.F. *Mezopotamya Seferim*, Çev: Gürol Koca, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2012.

III. Makaleler

- DEMİRHAN, Hasan, "Paris Barış Konferansı'nda (1919) Yunanistan'ın Toprak Talepleri ve Batı Anadolu'nun İşgal Kararının Alınması, *Asia Minor Studies*, Cilt: 7, Sayı: 2 (2019), s. 201-219.
- MARKOVİCH, Slobodan G. "Eleftherios Venizelos, British Public Opinion and the Climax of Anglo-Hellenism (1915-1920)", *Balkanica*, Cilt: XLIX (2018), s. 125-156.
- YELLİCE, Gürhan, "1878'den 1931'e Kıbrıs'ta Enosis Talepleri ve İngiltere'nin Yaklaşımı" *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları*, Cilt: XII, Sayı: 24 (Bahar, 2012), s. 13-26.

Extended Abstract

This study examines the pro-Greek letters published in the British newspaper *The Times* by British archaeologist Ronald M. Burrows during the Paris Peace Conference (1919), and evaluates the reactions of non-Muslim residents of Izmir (Smyrna) to these letters. The discussions began with Burrows' initial letter published on March 24, 1919, and the responses of certain ethnic and religious groups residing in Izmir. Burrows, who had an affinity for Hellenism, requested in his letter to the editor of *The Times* that Izmir be annexed to Greece. However, some non-Muslim residents of Izmir opposed Burrows' demands, while others wrote articles in support of him. These individuals, who demonstrated their knowledge about the city, also incorporated various facts and statistics in their writings.

Burrows published three letters in *The Times* newspaper. The first letter, written on March 21, 1919, and published on March 24, was prompted by the information conveyed by a correspondent of *The Times* in Paris to Greek delegates at the Peace Conference. The information stated that the Greeks in Izmir and its surrounding areas, including Turkish officials, were to be assassinated as a result of various conspiracies. As mentioned, Burrows' letter triggered a series of other letters. Many individuals residing in the region and interested in the subject took up their pens to either support or oppose Burrows and submitted them to *The Times*. In their letters, these individuals expressed demands for the region to be handed over to non-Turkish elements, disregarding statistics on the density of the Turkish population. Consequently, it can be assumed that these individuals were non-Muslims. A person using the pseudonym "A Smyrna Resident", in response to Burrows' letter in *The Times*, sought to support the claims favoring the Allies' influence in the region. They found Burrows' statement about the high contribution of the Greeks to the prosperity Izmir had achieved to be unjust, arguing that the contributions made by Europeans in the past for the development of Izmir were being ignored. As evidence supporting their argument, they referred to a recent bulletin prepared by the British Chamber of Commerce.

Soon after, Burrows responded and stated that "A Smyrna Resident's" letter contained information that was irrelevant to daily politics. In the letter, it was mentioned that the British residents of Izmir would prefer British, American, or even French protection rather than joining the Kingdom of Greece,

but it was also emphasized that these three powers were dealing with significant issues in other regions. It was pointed out that compared to Izmir, there was a greater need for protection in Istanbul, the Straits, Armenia, Syria, Mesopotamia, Palestine, and German colonies, and that the three states would not be able to muster the necessary resources for these territories. Burrows argued that the only alternative to the region's annexation to Greece was the continuation of Turkish rule, but he claimed, as acknowledged by "A Smyrna Resident" as well, that this would lead to terrible consequences due to the presence of hundreds of thousands of Greeks in the region.

However, another response came to Burrows' claims. A person named "Jas Baker, the General Manager of the Oriental Carpet Manufacturers (Limited)", wrote a brief informative note to *The Times* newspaper dated April 4, 1919. Baker expressed that Burrows' thesis regarding the ownership of at least half of the carpet industry in the interior regions of the region being attributed to Greeks was completely false. According to Baker, in the interior of the Aydın Province, eighty percent of the weaving industry was in the hands of Turks. The remaining twenty percent was composed of Greeks, Armenians, and Jews.

Burrows was not only responded to by Baker, but also by "A Smyrna Resident" in his letter titled "Extent of the Hellenic Element." "A Smyrna Resident" began his letter by responding to Burrows' thesis that the three Western powers would not seek additional responsibilities in Anatolia due to their weight in world politics. According to "A Smyrna Resident", Greece also has commitments in Macedonia and Thrace, and its finances are under European control. However, he also emphasized that the governing power of any of the three Western powers over Western Anatolia cannot be compared to Greece, which is still in its infancy and facing growing pains.

The debates regarding how the administration of Izmir would take place and its potential effects were not limited to the aforementioned individuals. The discussion extended with the involvement of "B. J. Canaris", who described himself as "a member of a family that has been living in Anatolia for centuries" with a Greek background. Canaris' letter was sent from the city of Liverpool in England. In his statements, Canaris addressed topics such as the claim that a significant portion of Orthodox Greeks in Izmir would be against merging with Greece. According to him, this claim is not true, and there is not a single Greek living in Anatolia who would not desire the reunification of their land with the motherland (Greece). Canaris argued that the Levantines and individuals from other races who opposed the union with Greece were migrants.

On April 21, 1919, Burrows published his third and final letter, responding to the writings of "A Smyrna Resident" and Baker. In his third letter, Burrows focused on providing responses to previous objections rather than presenting new claims. While advocating for the region to be placed under

Greek administration, he sought to utilize controversial population statistics, historical events, and the role of Greeks in the region's economic development as supporting factors. Burrows also emphasized the ancient Greek heritage, mentioning the contributions of the Ionians to the region two and a half millennia ago, and disregarding the passage of thousands of years, he argued that the Greeks were the continuation of the Ionians and therefore deserved the region to be handed over to them.

On April 21, 1919, another letter published under the signature of "Three Smyrniots" supports Burrows' claims. According to the Three Izmir Residents, the first mistake of "A Smyrna Resident" is the belief that the prosperity of the city of Izmir, with a population of 400,000, is solely provided by 15,000 Europeans, and the rest of the population does not contribute to this situation. They argue that this is a clear distortion of the facts. According to them, apart from a few Levantines importing textile goods from Manchester and luxury goods from Paris, the £3 million worth of imports to Izmir is in the hands of the Greeks.

The final letter on the subject arrived on April 22, 1919, under the signature of "A British Resident of Fifty Years in Turkey". The letter began with the statement, "May I offer a warning regarding the Greeks replacing the Turks in Izmir?" and openly defended Levantine interests and Western administration.

Indeed, the discussions preceding the occupation of Izmir have shed light on which entity would govern the city and the perspectives of certain non-Muslim elements both within and outside the city. Additionally, these individuals' letters have revealed highly specific information about the city.